

Руслана Олександрівна Лощман,

кандидатка педагогічних наук,
доцент кафедри вокального виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського,
УДУ імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-8500-1402>

УДК 378: 784.4

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-2\(93\)-62-67](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-2(93)-62-67)

ФОЛЬКЛОРНО-ЕКСПЕДИЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ЯК ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ УКРАЇНОСПІВУ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

У статті проаналізовано особливості використання фольклорно-експедиційних матеріалів у процесі дослідження практики україноспіву. Розглянуто різні засоби, що узагальнюють практичний досвід записувачів фольклору та керівників творчих колективів, зокрема рукописні та друковані нотні збірки та щоденники польових експедицій, аудіо- та відеозаписи, вебресурси та інтернет-платформи, що представляють фольклорно-експедиційну роботу діячів минулого та сучасності. Проаналізовано пошукову діяльність учителів мистецтва і керівників фольклорних колективів різних регіонів України. Здійснено опис досвіду автора у створенні експозиції «Музей української пісні», проведенні фестивалів традиційної культури, мистецьких проєктів, що спрямовані на збереження та популяризацію україноспіву серед сучасної молоді.

Ключові слова: фольклорно-експедиційний матеріал; україноспів; пісенна традиція; народно-виконавська манера; фольклорні колективи; онлайн-архів; фольклор; мистецька освіта.

Проблема дослідження практики україноспіву в мистецькій освіті актуалізується з кожним роком у зв'язку зі зменшенням кількості автентичних носіїв пісенної традиції, які відходячи з життя, забирають з собою пісні та унікальні прийоми народно-виконавської манери. Одним із можливих варіантів збереження зразків україноспіву є фольклорно-експедиційна робота, під час якої фіксуються особливості гуртового та сольного співу, інформація про виконавців, репертуар та народні знання. У сучасній практиці україноспіву керівники фольклорних колективів опираються на власний експедиційний досвід, а також архіви народної музики, що була записана раніше. Застосування фольклорно-експедиційних матеріалів у процесі навчання україноспіву має важливе значення для формування вокальної культури, національної свідомості та світогляду молодих носіїв народної традиції – здобувачів мистецької освіти в Україні.

Історія української фольклористики та музикознавства багата на імена дослідників і збирачів народної творчості, серед яких: І. Вагилевич, В. Верховинець, Я. Головацький, К. Квітка, Ф. Колесса, П. Куліш, Ф. Лавров, М. Леонтович, М. Лисенко, М. Максимович, М. Шашкевич, Г. Танцюра, О. Потебня, І. Франко, Г. Хоткевич та ін. Фольклорно-експедиційна робота як наукова проблема та практична діяльність фахівців україноспіву розглядається в працях видатних фольклористів сучасності: С. Грици, М. Дмитренка, С. Єфремова, Л. Іваннікової, А. Іваницького, Л. Яценка та ін. Вагомий внесок у збереження та примноження пісенної культури українського народу, методичне забезпечення процесу навчання україноспіву зробили виконавці та керівники творчих колективів «Цвітень» (М. Пилипчак), «Вербиченька» (О. Коваль), «Веснянка» (В. Ковальчук), «Яворина» (І. Бонковська), «Ладоньки» (С. Садовенко), «Перлинка» (М. Сайпель), «Кралиця» (І. Сінельніков), «Джерело» (Р. Цапун), «Волиняни» (Л. Гапон), «Муравський шлях» (В. Осадча), «Древо» (С. Єфремов), «Божичі» (І. Фетисов), «Хорєя козацька» (Т. Компаніченко), відомі співачки С. Карпенко, Р. Кириченко, В. Ковальська, Н. Матвієнко, М. Миколайчук, Т. Школьна та багато інших. Заслужують на увагу онлайн-проєкти, що спрямовані на дослідження практики україноспіву, зокрема: «Рись», «Знай свою країну», «Поліфонія», «Баба Єлька», «Народні пісні України» тощо. У межах статті буде також описано власний досвід автора та аналіз сучасних методів дослідження культури україноспіву, зокрема мистецьких проєктів і фестивалів традиційної культури.

Мета статті передбачає опис практичного досвіду та наявних методів збирання фольклорно-експедиційних матеріалів із метою їх застосу-

вання в практиці україноспіву, виконавсько-педагогічній діяльності фахових музикантів і мистецькій освіті.

Визначаючи концептуальні аспекти розвитку музичної освіти в Україні Г. Падалка підіймає проблему «прагнення охопити напрямки всесвітньої мистецької цивілізації без міцної опори на національну художню основу», що становить «небезпеку поверхневості в сприйманні та творенні художніх образів, мозаїчності, відсутності широти погляду на життя, зрідненості засобів художньої виразності» [10, с. 26]. Видатна вчена сьогодні наголошує, що основу музичної освіти мають становити кращі здобутки національного українського мистецтва, які концентрують у собі риси національного світогляду, а тому чинять колосальний вплив на художню свідомість учнів. Україноспів як предмет мистецької педагогіки поєднує в собі теорію та практику народного виконавства, дослідження особливостей якого здійснюється на основі фольклорно-експедиційних матеріалів.

Пісенна традиція нашого народу може бути зафіксована в різний спосіб: по-перше, нотний і текстовий запис матеріалу, який не передає особливостей виконавства (нотні збірки, пісенники, зошити та щоденники польових експедицій); по-друге, аудіо- та відеозаписи, здійснені записувачами фольклору від минулого та сьогодні, у яких збережене звучання голосів (відеоролики, аудіотреки та інша інформація, викладена на вебресурсах, інтернет-платформах, у лабораторіях фольклору); по-третє, у пам'яті носіїв україноспіву, передаючись від покоління до покоління в усній формі. Останній приклад є найбільш вразливим, оскільки з відходом у засвіти старожилів-співаків втрачається можливість увіковічити мистецтво україноспіву для історії та практичного використання. Тому важливого значення набувають фольклорно-експедиційні матеріали, зібрані раніше та в сучасних умовах фаховими фольклористами, музикознавцями, а також аматорами, краєзнавцями, педагогами та істориками.

У «Пораднику для збирачів фольклору», укладеному С. Садовенко та З. Босик, визначено головні завдання експедиційного дослідження, зпоміж яких: опитування та спостереження, складання запитальника до інформатора, перевірка записаних матеріалів та їх достовірності, фіксація всіх моментів обрядовості, використання зошита та щоденника, ведення паспортизації твору, розшифровка та копіювання оригінальних матеріалів, передача інформації на папір дослівно, без найменших змін [7]. Безумовно, якість записів пісенного фольклору залежить від кожного збирача та умов, які впливають на організаційний процес, методи і точність фіксації матеріалу. Наприклад, рукописна спадщина О. Потебні була наскільки «колосальною», як зазначає М. Дмитренко, що

вражала не лише своїм обсягом, а й «високою якістю фіксації оригінальних пісенних текстів і мелодій» [11]. Чим точніше буде записано, здійснено транскрипцію та відтворено особливості україноспіву, тим більша ймовірність збереження стилістики народного виконавства та його передача в «чистому» вигляді майбутнім поколінням. Тому виховання молодих спеціалістів – вчителів мистецтва, фольклористів, артистів – на первинному фольклорі є необхідністю сьогодні.

Фольклорно-експедиційну роботу можна розглядати як форму науково-освітньої діяльності студентів. На думку Є. Роговської, вона «пов'язана з виїздом до іншої місцевості, проживанням ... у польових умовах ... і виконанням завдань із дослідження будь-якого фольклорного об'єкта ... під керівництвом фахівця-викладача» [6]. Зазвичай такими фахівцями є керівники дитячих і молодіжних колективів, які функціонують при закладах освіти різних рівнів. Наприклад, М. Сайпель, керівник колективу «Перлінка з м. Славути Хмельницької області, під час онлайн-зустрічі 21 лютого 2023 р. зі студентами ЗВО України поділилася власним досвідом залучення своїх вихованців до фольклорно-пошукової роботи, яка сприяла запису близько двох тисяч пісень упродовж організованих двох десятків виїздів у села до первинних виконавців фольклору [8]. Цим обґрунтовується головна функція фольклорно-експедиційного матеріалу – слугувати навчальним репертуаром для записувачів-виконавців української пісні та розвивати їхню обізнаність з українознавства.

Щодо вторинних фольклорних колективів, які переймають традицію від прямих носіїв автентичного мистецтва, то серед головних їх завдань І. Сінельников відзначає створення «звукового музею», «лабораторії» традиційного звуковидобування, реконструкцію обрядів на сцені, а також спрямування діяльності в навчально-методичному, науково-дослідницькому та художньо-творчому напрямах [9]. Важливість фольклорно-експедиційної роботи у фаховій підготовці студентів мистецьких спеціальностей і школярів-вихованців центрів позашкільної освіти та музичних шкіл підкреслюється тим, що останні стають наступними після співаків-автентиків презентаторами української пісенної культури не лише в культурно-освітньому середовищі, а й на міжнародних фестивалях і конкурсах.

Студенти мистецьких спеціальностей, а також майбутні філологи та педагоги впродовж навчання в закладах вищої освіти отримують необхідні знання та навички, а також практику комунікації зі старшим поколінням і молодшим. Від старшого покоління важливо перейняти мудрість та традиції народу, засвоїти їх, а потім передати дітям. Проте в межах цієї статті ми не будемо обмежуватися лише студентськими експедиційними мате-

ріалами, а зосередимося на масштабності явища україноспіву, що охоплює різні вікові аудиторії.

Збирати фольклорний матеріал і переймати його може навіть дитина дошкільного віку, адже саме таким чином традиція співу передавалася поколінням у нашому народі. Наприклад, 10-річна Марічка Самовол із с. Гельмязів, що на Черкащині, будучи учасницею сільської самодіяльності, увібрала традиційну манеру та пісні від фольклорного колективу «Калина», а 8-річна Оріяна Лощман досконало вивчила з уст Чигиринської «Козачки» давню пісню про Нечая, точно відтворивши виконавські прийоми та зміст твору на слух [5]. Ці два приклади дають нам змогу стверджувати, що народнопісенний матеріал природно засвоюється українськими виконавцями на генетичному рівні навіть у дитинстві та без музичної освіти. Бо це всенародне надбання – українська пісня – належить усім однаково, а тому сприймається, як частина життя суспільства.

Отже, професійний підхід до фольклорно-експедиційної роботи має важливе значення, але це жодним чином не применшує діяльності краєзнавців-аматорів, істориків і всіх, хто має змогу та бажання, а головне – можливість переймати живу традицію з уст на технічні засоби – диктофон, телефон, відеокамеру тощо. У 2018 р., створюючи першу експозицію Музею української пісні, до наших архівів потрапили польові зошити від сільського вчителя з Корсунь-Шевченківського краю – Станіслава Двірняка. Упродовж тривалого педагогічно-пошукової діяльності він записував народні пісні в рідному селі Крамарівка та околицях, фіксує розповіді людей про традиції та обряди, тексти пісень, а також передав нам цілу касету аудіозаписів. У грудні 2022 р. нами було отримано флешку з наспівами народних пісень Житомирщини від дослідника трипільської культури та історії української словесності Станіслава Губерначука. 85-річний носій україноспіву, небайдужий до збереження народної культури, записав касету пісень, які раніше перейняв від своєї матері та вивчив ще в ранньому дитинстві. Ці матеріали після оцифрування та копіювання для зберігання в архіві «Музею української пісні» будуть передані до лабораторії Інституту музичної фольклористики та етнографії імені М. Рильського НАН України. Саме ця інституція займається збиранням фондів записів українського фольклору та їх подальшою розшифровкою, оцифруванням і виданням. Ґрунтовні праці сучасних науковців завдяки ретельному підходу до вивчення особливостей культури україноспіву стають національним надбанням і презентуються для широкої аудиторії з метою практичного застосування в виконавсько-педагогічній діяльності артистів і керівників творчих колективів. Варто згадати, принаймні, двочастинний каталог українського пісенного

фольклору, упорядкований Л. Єфремовою, що містить інформацію про тисячі унікальних фольклорних зразків із різних регіонів України.

Не менш важливою є робота обласних центрів народної творчості та керівників дитячих, молодіжних колективів, які з метою поповнення репертуару організують прямі контактні зустрічі з первинними носіями автентичної пісенної традиції. У 2018 р. під час знайомства з творчістю фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька» м. Нова Водолага Харківської області було створено короткий відеоролик про їхню діяльність – не лише сценічно-презентаційну, а й фольклорно-експедиційну та науково-видавничу. Керівники колективу Ольга та Тетяна Коваль поділилися з нами власними напрацюваннями, що стали результатом 30-річної педагогічної роботи. Історико-краєзнавчі, етнографічні розвідки Слобожанщиною дозволили їм зібрати не лише зразки усної народної творчості, а й створити музейну кімнату «Свята спадщина», у якій представлено рушники, полотна, сорочки, предмети побуту, музичні інструменти тощо. У книзі «Нововодолазькі голосники», що вийшла ще у 2011 р. в Харкові, подано оригінальні тексти народних звичаїв та обрядів, цікаві історії з життя старожилів краю зі збереженням діалекту [3].

Продовжуючи тему фольклорно-експедиційних матеріалів Слобожанщини, варто відмітити вагомий внесок випускників і викладачів Харківської державної академії культури, які сформували наукову школу україноспіву самобутнього регіону. Особливо цінними є видання, ініційовані та впорядковані В. Осадчою, Харківським обласним центром народної творчості про «Фольклорні осередки Харківщини», «Обряди та звичаї фольклорних осередків межиріччя Орелі та Сіверського Дінця», «Обрядова пісенність Слобожанщини» та інші праці з серій «Муравський шлях» і «Слобожанський світ».

Одним із завдань досліджень практики україноспіву є донесення до широкої аудиторії інформації про тих, хто займається збереженням і популяризацією народних традицій у рідній місцевості. Так, про носіїв поліської традиції україноспіву створено відеоролик «Музей живої пісні в Рівному», що ознайомлює пересічного слухача з творчістю Етнокультурного центру Палацу дитячої творчості та Рівненського державного гуманітарного університету [4]. Дослідники місцевого фольклору своєю щоденною працею сприяють не лише збереженню, а й його пропагуванню в сучасному світі. Для осмислення феномену культури україноспіву важливими стануть праці Р. Цапун (Репертуарний збірник «Співає «Джерело»»), В. Ковальчука («Народна музика Рівненського Полісся»), Л. Гапон («Вокальна робота у вторинному фольклорному ансамблі»), Б. Столярчук («Співає Уляна Кот») та ін.

Окрему сторінку в історії дослідження пісенного фольклору займають друковані матеріали, опрацьовані в різні часи і видані науковими установами та видавництвами. З-поміж них варто згадати серію пісенних збірників «Музичної України», що були записані з народних уст видатними постатями української культури О. Потебнею, І. Вагилевичем, О. Маковесом, Дніпровою Чайкою, Т. Романченком, С. Руданського, І. Франка та іншими діячами. Завданням сучасних науковців і виконавців українського пісенного фольклору є не лише збереження, відтворення, а й поширення кращих зразків народнопісенної культури для широкої аудиторії, знаходження способів і механізмів менеджменту етнокультурного продукту. Із цією метою було започатковано створення «Музею української пісні», три експозиції до якого були презентовані в Українському Домі в м. Київ упродовж червня–жовтня 2018 року. У зв'язку з соціокультурними та політичними подіями в Україні розробляється інтернет-платформа для розміщення онлайн-музею української пісні, де планується оцифрування та презентація 200 пісенних збірок, аудіо та відеоматеріалів, що були подаровані жителями різних областей України.

У цьому руслі розвивається культурно-мистецька діяльність ГО «Центр української пісні “Народна філармонія”», яка з квітня 2014 р. займається дослідженням традицій україноспіву та їх утвердженню в сучасному просторі. Фольклорно-експедиційна робота, висвітлена в межах культурно-мистецьких проєктів «Музей живої пісні», «Таємниці україноспіву», фестивалів української пісні «Миколайчук-Фест» та «Диво UA», сприяла узагальненню накопиченого досвіду та створенню тематичних відеороликів, що орієнтовані на широку аудиторію, а не лише на ту, яка займається фольклором фахово. Водночас методичні напрацювання стали активно поширюватися під час просвітницьких заходів в Україні та за кордоном, під час навчальних семінарів, майстер-класів з україноспіву, що проходили впродовж попередніх п'яти років в українських закладах освіти та культури. У межах цієї статті пропонуємо зосередитися на ще одному важливому проєкті, який дав змогу зібрати фольклорно-експедиційний матеріал та репродукцію автентичного україноспіву в одному науково-дослідницькому полі.

«Живі мелодії села» – онлайн-фестиваль традиційної культури Черкаського краю, що відбувся в 2020 році, під час карантину, коли в Україні призупинилися мистецькі події через загрозу світової пандемії. Організація проєкту відбувалася в дистанційному форматі, розсилка та прийом заявок від учасників фестивалю також була онлайн. Проте через неможливість зібрати одночасно в одному місці лауреатів фестивалю, автори про-

екту ініціювали створення документального відеофільму «Живі мелодії села», який фіксує стан розвитку україноспіву в сучасних умовах і розкриває нові імена української традиційної культури. «Живі мелодії села» – це конкурс, що проходив за номінаціями: «народний спів» (соло, гурти, ансамблі, хори), «народне інструментальне виконавство» (соло, трієсті музики, ансамблі), «народне прикладне мистецтво» (вишивка, гончарство, ковальство, художні роботи, рукотвори з дерева тощо). Учасників оцінювало висококваліфіковане журі, за результатами оцінювання якого було визначено лауреатів фестивалю та складено маршрут мандрівного фестивалю, під час якого відбувалися зйомки в різних селах і містах Черкаської області. Особливістю проєкту в тому, що відеозйомка переможців фестивалю відбувалася в місцях побутування традиційної культури, на відкритих просторах і при центрах культури та дозволяла, що дозволило презентувати природні локації та красу Наддніпрянщини.

Зйомки відеофільму «Живі мелодії села» сприяли зібранню фольклорно-експедиційного матеріалу, комунікації з сучасними носіями україноспіву та збереженню пісенної спадщини, різновидів народного прикладного, інструментального мистецтва.

За результатами проєкту було створено відеофільм, а також видано мистецьку збірку з кращими зразками народнопісенної творчості, що є важливим наочним матеріалом для національно-патріотичного виховання молоді. Варто зазначити, що однією з головних умов фестивалю було представлення учасником регіонального фольклору, записаного в рідній місцевості. Таким чином, упорядкована збірка мистецьких творів Черкащини «Живі мелодії села» налічувала 44 фольклорні зразки, з-поміж яких: унікальні пісні, записані від самобутніх виконавців з с. Сагунівка (пісні «Соловейку мій», «Ти капуста», «Ой летіла зозуленька через круту гору»), с. Вільховець («Ой вижду я та й на ганок»), колектив «Козачка» з Чигирини («Ой із-за гори»), «Родовід» з с. Білоусівка («Сьогодні Івана, а завтра Купала»), Михайло Коваль з с. Великий Хутір («Ой із-за гори»), Тетяна Затула та «Калинова родина» з с. Кантакузівка («Ой ти вишенько», «Ой, яр, я за яр», «Да жалуй, жалуй, моя мамко»), тріо «Дожниця» («Виорала бариня толоку», «Чепуруха»), пісні з рідного села автора – Сигнаївки, у виконанні сестер Людмили Підмогильної та Надії Касянчук, а також колективів «Спадщина» і ансамблю АТОВців [1]. Фільм є продовженням започаткованої в 2017 р. експедиції по селах Черкащини, яка є об'єктом наукових досліджень автора статті впродовж 20 років. Збірка «Живі мелодії села» з відеододатком активно впроваджується в процес мистецької освіти, оскільки презентована широкому колу викладачів вокалу та вчителів мистецтва, студентам різних

ЗВО для практичної роботи: як методичної, так і концертно-виконавської.

Проект «Збережи мову і культуру своєї бабусі» або «Премія Granny», реалізований в 2022–2024 рр. Громадською організацією «Народна філармонія» за підтримки Канадсько-української фундації має на меті збереження мови і культури, багатства народного слова, української пісні в усіх її деталях – манері, акценті, говірці та традиціях. Автор проекту Ю. Білінський в інтерв'ю про проект зазначав про важливість «матеріально простимулювати дітей, щоб вони замислилися над тим, що їхня мова вже не така, як мова їх бабусь... щоб діти зрозуміли, що це найкраща, найспівучіша мова, бо це мова ваших батьків» [6]. Тож кожен, хто надіслав оригінальне відео з власним виконанням фольклорного твору, отримав від засновників проекту премію, яка стала неабияким заохоченням до подальшої дослідницько-виконавської діяльності. Активна фаза проекту припала на період воєнних подій в Україні, тому матеріальна винагорода учасників – носіїв українського співу – є досить суттєвою.

Проект активізував студентську молодь до вивчення мовно-пісенних діалектів через опанування та відеофіксацію фольклору з різних областей України. Більше 100 виконавців із різних куточків України, вихованці фольклорних колективів із Хмельниччини, Тернопільщини, Харківщини, Черкащини, Вінниччини, Рівненщини, Київщини, Закарпаття, Донеччини, Львівщини та інших областей України, студенти закладів вищої освіти, солісти центрів культури та палаців дитячо-юнацької творчості долучилися до проекту. Усі відеоматеріали учасників проекту викладені на офіційному сайті та сторінці соцмережі Facebook і є своєрідним відображенням сучасної фольклорно-виконавської школи України. Водночас проект дав змогу зібрати значущий експедиційний матеріал, напрацьований керівниками лауреатів «Премії Granny» та самими учасниками [10].

Варто зазначити, що завдяки реалізації мистецьких проектів і фестивалів розширюється доступ до опрацювання унікальних матеріалів, записаних під час фольклорних експедицій носіями українського співу різних областей України. Усі ці корисні ресурси стають основою для дослідження культури українського співу та слугуватимуть майбутнім поколінням для наслідування і переймання рідних традицій.

Наостанок підкреслимо значущість онлайн-архівів із фольклорно-експедиційними матеріалами, зібраних і реалізованих авторами масштабних проектів, зокрема: «Поліфонія» (М. Бот), «Народні пісні України» (М. Марчик), «Баба Єлька» (С. Буланова). База ресурсів, корисних посилань, що містять відео та аудіозаписи виконання фольклору автентичними виконавцями. Онлайн-архіви українського пісенного фольклору стануть у нагоді викладачам українського співу та сценічним виконавцям,

фольклористам і всім, хто цікавиться культурою рідного народу.

Отже, фольклорно-експедиційні матеріали, які поповнюють фондові архіви української пісенної культури, є основою для дослідження практики українського співу в мистецькій освіті. У межах пропонованої статті вдалося узагальнити зміст і завдання, значення фольклорно-експедиційних матеріалів у процесі становлення творчих особистостей студентів і школярів; проаналізовано практичний досвід фольклорних колективів різних областей України; підкреслено значущість сучасних методів фіксації фольклору через створення відеороликів про носіїв українського співу. Реалізовані впродовж попередніх п'яти років культурно-мистецькі проекти – «Живі мелодії села», «Збережи мову і культуру своєї бабусі», «Музей української пісні» – сприяють комунікації між носіями українського співу, дослідженню традицій і виконавських особливостей автентичних співаків, утвердженню значення української пісні в сучасній боротьбі за нашу державність.

Використані літературні джерела

1. Живі мелодії села. Збірка народних пісень Черкащини з методичними рекомендаціями, ілюстраціями та відеододатком / упоряд. Р. О. Лоцман. – Київ : Рема-Принт, 2021. – 54 с.
2. Інтерв'ю з Білінським Ю. про «Премію Granny» // YouTube. – URL: https://www.youtube.com/channel/UC8skhn0JzmsdxuM3I_iUXIA.
3. Музей живої пісні: Нова Водолага // YouTube. – URL: https://www.youtube.com/watch?v=_E9EpWCLizI.
4. Музей живої пісні: Рівне // YouTube. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=srkCPlu2DU4>.
5. Офіційний сайт канадсько-українського проекту «Збережи мову і культуру своєї бабусі». – URL: <https://savelanguageandculture.org/>.
6. Роговська Є. В. Фольклористична експедиційна практика : організаційні засади проведення практики, документування й архівування матеріалів : метод. рек. / Є. В. Роговська; ЖДУ ім. Івана Франка. – Житомир, 2018. – С. 8.
7. Садовенко С. М. Порадник для збирачів фольклору: на допомогу працівникам культури: наук.-методю посібю / С. Садовенко, З. Босик; за заг. ред. С. М. Садовенко. – Київ : Сталь, 2011. – С. 240.
8. Сайпель М. Творча зустріч зі студентами ЗВО України // YouTube. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=t1AdS39S-DM>.
9. Сінельников І. Г. Робота з фольклорним колективом: методи опанування традиційного музичного матеріалу / І. Г. Сінельников // Імідж сучасного педагога. – 2019. – № 1. – С. 65–68. – URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/149840/157301>.
10. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки: кол. моногр. / за наук. ред. А. В. Козир; Вид. 2-ге, доповн. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 402 с.

11. Українські народні пісні в записах Олександра Потебні / Упоряд., вступна стаття і приміт. М. К. Дмитренка. – Київ : Музична Україна, 1988. – С. 11.

References

1. Lotsman, R. O. (Ed.). (2021). *Zhyvi melodiyyi sela. Zbirka narodnyh pisen Cherkashyny z metodychnymy rekomendaciyamy, ilyustraciyamy ta videodatkom* [Live melodies of the village. A collection of folk songs of Cherkasy region with methodical recommendations, illustrations and a video supplement]. Kyiv, 54 p. [in Ukrainian].
2. Interviu z Bilinsky Yu. pro «Premiiu Granny» [Interview with Yu. Bilinsky about the “Granny Award”]. YouTube. Retrieved from: https://www.youtube.com/channel/UC8skhn0JzmsdxuM3I_iUXIA. [in Ukrainian].
3. Muzei zhyvoi pisni: Nova Vodolaha [Museum of live song: Nova Vodolaha]. YouTube. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=_E9EpWCLizI. [in Ukrainian].
4. Muzei zhyvoi pisni: Rivne [Museum of Live Song: Rivne]. YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=srkCPlu2DU4>. [in Ukrainian].
5. *Oftsiynyi sait kanadsko-ukrainskoho proektu «Zberezhy movu i kulturu svoiei babusi»* [The official website of the Canadian-Ukrainian project “Save the language and culture of your grandmother”]. Retrieved from: <https://savelanguageandculture.org/>. [in Ukrainian].
6. Rogovska, Ye. V. (2018). *Folklorystychna ekspedycijna praktyka: organizacijni zasady provedennya praktyky, dokumentuvannya i arhivuvannya materialiv* [Folkloristic expedition practice: organizational principles of conducting practice, documenting and archiving materials]. Zhytomyr, P. 8. [in Ukrainian].
7. Sadovenko, S. M., & Bosyk, Z. O. (2011). *Poradnyk dlya zbyachiv folkloru: na dopomogu pracivnykam kultury* [A guide for folklore collectors: to help cultural workers]. Kyiv, P. 240. [in Ukrainian].
8. Saipel, M. *Tvorcha zustrich zi studentamy ZVO Ukrainy* [Creative meeting with students of the Higher Secondary School of Ukraine]. YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=t1AdS39S-DM>. [in Ukrainian].
9. Sinelnikov, I. G. (2019). *Robota z folklornym kolektyvom: metody opanuvannya tradycijnogo muzchnogo materialu* [Work with a folk group: methods of mastering traditional musical material]. *Imidzh suchasnoho pedagoga – Image of a modern teacher*. 1. P. 65–68. [in Ukrainian].
10. Kozyr, A. V. (Ed.). (2011). *Teoriia ta metodyka mystetskoj osvity. Naukova shkola H. M. Padalky* [Theory and methods of art education. G. M. Padalka Science School]. Kyiv. 402 p. [in Ukrainian].
11. Dmytrenka, M. K. (1988). *Ukrayinski narodni pisni v zapysah Oleksandra Potebni* [Ukrainian folk songs in the records of Oleksandr Potebny]. Kyiv, P. 11. [in Ukrainian].

Lotsman Ruslana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor department of vocal performance, Faculty of Arts named after Anatoly Avdievsky, State University named after Mykhailo Drahomanov, Kyiv, Ukraine

FOLKLORE EXPEDITION MATERIALS AS A FOUNDATION FOR INVESTIGATING UKRAINIAN SINGING PRACTICES IN ARTS EDUCATION

Summary.

The article is dedicated to the problem of formation of folklore expedition materials and their value in the process of researching of Ukrainian singing in art education. Various means summarizing the practical experience of folklore recorders and leaders of creative collectives are considered handwritten and printed sheet music collections and diaries of field expeditions, audio and video recordings, web resources and internet platforms representing the folklore-expeditionary work of figures of the past and present. The search activity of the heads of folklore collectives in different regions of Ukraine was analyzed. A description of the author's experience in creating the "Museum of Ukrainian Song" exhibition, conducting festivals of traditional culture, and art projects aimed at preserving and popularizing Ukrainian singing among modern youth is carried out.

The problem of studying the practice of Ukrainian singing in art education is updated every year in connection with the decrease in the number of authentic carriers of the song tradition. One of the possible options for preserving samples of Ukrainian singing is folklore-expeditionary work, during which the peculiarities of group and solo singing, information about performers, repertoire and folk knowledge are recorded. In the modern practice of Ukrainian singing, the leaders of folklore groups rely on their own expeditionary experience, as well as archives of folk music that was recorded earlier. The use of folklore-expedition materials in the process of teaching Ukrainian singing is important for the formation of vocal culture, national consciousness and worldview of young bearers of folk tradition – students of art education in Ukraine.

Folkloric and expeditionary materials, which replenish the stock archives of Ukrainian song culture, are the basis for researching the practice of Ukrainian singing in art education. Within the scope of the proposed article, it was possible to summarize the content and tasks, the significance of folklore-expedition materials in the process of forming the creative personalities of students and schoolchildren; the practical experience of folklore collectives of different regions of Ukraine was analyzed; the significance of modern methods of recording folklore through the creation of videos about speakers of Ukrainian singing is emphasized.

Keywords: folklore-expedition material; Ukrainian singing; song tradition; folk performance style; folklore ensembles; online archive; folklore; arts education.